

Шаповалова І.О.

РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ПРИМОРСЬКОГО РЕГІОНУ

Постановка проблеми. Сьогодні регіональна політика існує в усіх країнах світу і являє собою специфічну діяльність держави із забезпечення найбільш сприятливих умов соціально-економічного функціонування і розвитку окремих територій, враховуючи їх самобутність, соціокультурні, етноісторичні, генетичні корені та специфіку типу господарювання. Поряд з реалізацією національної регіональної політики окремо кожною державою в Європі в сучасних умовах сформувалася та реалізується регіональна політика Європейського Союзу. Тому вважаємо за доцільне розглядати регіональну політику окремо на наднаціональному, національному, регіональному і локальному рівнях одночасно у їх взаємозв'язку і взаємозалежності.

Для усіх країн світу характерним є нерівномірність їх розвитку. Одні країни відзначаються високим рівнем розвитку, інші – низьким. Важливим є й те, що нерівномірність розвитку притаманна й частинам території всередині країн. Причому територіальні диспропорції у соціально-економічному розвитку регіонів спостерігається майже в усіх країнах незалежно від їхніх розмірів, економічного потенціалу, державного устрою і політичної системи, що суттєво впливає на економіку, соціальний і політичний клімат як в державі, так і в усьому світі.

Питання міжнародного співробітництва розглядалось у багатьох публікаціях вітчизняних вчених, зокрема в працях М.І.Долішнього [6], З.С.Варналія [7], Л.Газди [1], С.Костюка [3], О.Мілашовської [4], І.Студеннікова [10], І.Школи, О.Бабінської [11] та інших. Однак воно є актуальним.

Результати досліджень. Питання регіоналізму в Україні постало із набуттям незалежності, і було обумовлене суттєвими відмінностями у соціально-економічному житті регіонів країни. Об'єктивними передумовами регіональної політики виступають структурна неоднорідність простору країни в природно-географічному, ресурсному, економічному, соціальному, етнічному і політичному аспектах. Подібна неоднорідність змушує будь-який захід здійснювати з урахуванням інтересів і особливостей регіонів. Для України важливим є вивчення зарубіжного досвіду регіональної політики, запозичення найбільш прийнятних у наших умовах її надбань з метою використання деяких принципів регіональної політики та практичних заходів її здійснення в Україні. Причому, важливо не лише запозичити закономірності та певні правила, а зуміти трансформувати їх згідно із специфікою суспільно-економічного розвитку держави. Регіони в Україні, як правило, асоціюються з основними одиницями адміністративно-територіального поділу України – областями. За рівнем соціально-економічного розвитку виділяють п'ять груп областей: високого рівня (Запорізька, Дніпропетровська, Київська області), вище середнього рівня (Полтавська, Донецька, Харківська, Львівська, Луганська, Черкаська, Миколаївська області), середнього рівня (Одеська, Сумська, Херсонська, Чернігівська, Кіровоградська області), нижче середнього рівня (АР Крим, Вінницька, Житомирська, Івано-Франківська, Чернівецька області), відсталі від розвитку (Волинська, Рівненська, Хмельницька, Тернопільська, Закарпатська області). В сучасних умовах таке групування областей є актуальним, але воно може дещо відрізнятись від вищенаведеного, оскільки залежить від різних критеріїв на різних етапах розвитку областей і країни в цілому.

Будь-яка державна регіональна політика будується диференційовано в регіональному аспекті. Згідно Концепції Державної регіональної політики головною її метою є створення умов для динамічного, збалансованого соціально-економічного розвитку України та її регіонів. В її основі передбачено поетапне зменшення диференціації рівнів розвитку регіонів, у тому числі й прикордонних, а також розвиток депресивних територій.

Досвід країн Європейського Союзу та інших країн світу свідчить, що регіональна політика – це тонкий інструмент, який потребує обережного застосування. Держава не може брати на себе усі витрати, необхідні для розвитку регіонів. Але й регіони не можуть вирішувати всі свої проблеми самостійно. Увага приділяється саме пошуку оптимального співвідношення, розумного розподілу функцій між центром і регіонами. Важливим є те, що з 1 січня 2006 року вступив в дію Закон України “Про стимулювання розвитку регіонів”, згідно якого під цим процесом розуміється комплекс правових, організаційних, наукових, фінансових та інших заходів, спрямованих на досягнення сталого розвитку регіонів на основі поєднання економічних, соціальних та екологічних інтересів на загальнодержавному та регіональному рівнях, максимально-ефективне використання потенціалу регіонів в інтересах їх жителів та держави в цілому.

Для того, щоб Державна регіональна політика в цілому була ефективною, кожен регіон окремо повинен здійснювати свою політику регіонального розвитку, причому таку, що є узгодженою і не суперечить вимогам національної регіональної політики. І навпаки, регіональна політика з боку держави повинна розроблятися з урахуванням територіальної специфіки. Не повинно бути протистояння між державою і регіоном, а повинна бути співпраця на предмет забезпечення реалізації узгодженої загальнонаціональної і регіональних моделей соціально-економічного розвитку. Оскільки, із набуттям Україною незалежності переважна більшість областей стали прикордонними, то доцільно розробляти політику регіонального розвитку скеровану на активізацію внутрішніх джерел економічного розвитку регіонів з урахуванням їх прикордонного статусу. Концепція Державної регіональної політики передбачає розвиток транскордонного співробітництва як дієвого засобу зміцнення міждержавних відносин і вирішення регіональних проблем у контексті налагодження міжнародного співробітництва у сфері регіональної політики і наближення національного законодавства з цих питань до норм і стандартів Європейського Союзу.

Транскордонне співробітництво в сучасних політико-економічних умовах набуває все суттєвішого зна-

чення для розвитку більшості регіонів України. Основне його завдання є налагодження скоординованої співпраці, поглиблення та вдосконалення соціально-економічних, екологічних, культурних та етнічних зв'язків між прикордонними регіонами.

За останні роки транскордонне співробітництво розвивалося за двома відмінними моделями: з одного боку – співробітництво з адміністративно-територіальними одиницями іноземних держав, а з іншого – співробітництво з прикордонними областями країн СНД.

На сьогодні транскордонне співробітництво розглядається у двох площинах – як інструмент розвитку прикордонних територій і як чинник реалізації євроінтеграційних прагнень України [10, с.31].

Згідно статті 5 Закону України “Про транскордонне співробітництво” (від 24 червня 2004 р.) транскордонне співробітництво може здійснюватися :

- в межах створеного єврорегіону;
- шляхом укладання угод про транскордонне співробітництво в окремих сферах ;
- шляхом встановлення та розвитку взаємовигідних контактів між суб'єктами транскордонного співробітництва [2].

Рекомендовані етапи розвитку транскордонного співробітництва такі: вивчення існуючих зв'язків між партнерами; визначення стратегії розвитку; розробка і забезпечення програм розвитку; моніторинг і оцінка [5, с.6].

Упродовж останніх років Україна стала активним учасником європейських інтеграційних процесів, що не в останню чергу зумовлюється існуванням спільних кордонів із країнами які вже є членами Європейського Союзу.

Роль приморського регіону в процесі інтеграції України в Європейський Союз визначається як її прикордонним та приморським розташуванням, так і її місцем у територіальному та міжнародному поділі праці. Широкий вихід в Азово-Чорноморський басейн і до значних річкових магістралей – Дунаю, Дністра, Дону, Дніпра визначає великі переваги і транспортні можливості регіону. Регіон має розвинуту транспортну мережу, яка зв'язує його із центральною частиною України, Донбасом, Росією, Молдовою, Румунією, Балканами та Туреччиною. Основу морегосподарського комплексу складають морські порти, які за останні роки активно розвивають власну інфраструктуру.

Через територію регіону проходять два європейські, так звані, Критські коридори – 7-й та 9-й. а також транспортні коридори Одеса-Гданськ, Євроазіатський і радіальний навколо Чорного моря в рамках Чорноморського Економічного Співробітництва. Одним з найбільш перспективних є Євроазіатський транспортний коридор, ключовою ланкою якого є паромна переправа Іллічівськ-Поті. Географічне розташування регіону дозволяє йому стати основною сполучною ланкою між багатим на нафтові родовища каспійським регіоном і європейським ринком.

Щодо пріоритетних напрямків транскордонного співробітництва у Південному регіоні, то до них відносяться проблеми розвитку інфраструктури, економіки, навколишнього середовища та сільської території, туризму, соціальної та культурної інтеграції. Саме багатоцільовий підхід створює можливість розробки альтернатив розвитку, що, в свою чергу, надає стратегії розвитку прикордонних регіонів динамічності, створює можливість тактичних змін певних елементів цілісної структури, яка таким чином зможе активно реагувати на “подразнення” як зовнішнього так і внутрішнього середовища.

Прикладом успішної взаємодії регіону із європейськими структурами є реалізація двох довгострокових проектів. Один з них – це розвиток Євразійського транспортного коридору, який здійснюється в рамках програми TRASECA, яка фінансується Європейським Союзом і передбачає надання технічної допомоги для розвитку транспортного сполучення в напрямку Захід-Схід: із Європи через Чорне море, Кавказ і Каспійське море в Центральну Азію.

Перспективними напрямками для поглиблення транскордонної співпраці між Україною і країнами-сусідами, що входять до складу Європейського Союзу є такі : боротьба з організованою злочинністю, контрабандою товарів і людей; сприяння сталому економічному і соціальному розвитку прикордонних територій; збільшення транзитних можливостей прикордонних територій; підтримка ініціатив у сфері науки, освіти, культури і спорту; гармонізація міжетнічних відносин на територіях єврорегіонів; розвиток туризму; захист довкілля та охорони здоров'я.

Концепція розвитку прикордонних регіонів Європи розглядається крізь призму транскордонного співробітництва, і полягає в тому, щоб негативні риси периферійності перетворити на переваги. У цьому контексті місце транскордонного співробітництва в регіональному розвитку визначається його здатністю до мобілізації та ефективного використання існуючого потенціалу прикордонних регіонів і територій, а також до оптимального поєднання можливостей та ресурсів прикордонних регіонів і територій двох або більше країн, що межують, з метою розв'язання спільних проблем та вирішення завдань регіонального розвитку в межах транскордонних регіонів [10, с.31].

Висновки. Транскордонне співробітництво є не лише способом розвитку контактів між прилеглими територіями сусідніх країн, але і формою та засобом поживлення значно ширших загальноєвропейських інтеграційних тенденцій. Необхідно мати на увазі, що для України “співробітництво через кордони” є важливою формою реалізації концепції входження до Європи.

Джерела та література

1. Газда Л. Програмно-цільове планування в контексті формування українсько-угорського транскордонного регіону // Регіональна економіка. – 2005. – №2. – С.132–139.
2. Закон України “Про транскордонне співробітництво”, прийнятий Постановою ВРУ від 24 червня 2004

- р. - №1861-IV.
3. Костюк С. Єврорегіони в українських прикордонних областях – нереалізований потенціал відносин Україна – ЄС. // Людина і політика. – 2004. – №3. – С.21-28.
  4. Мілашовська О. Концептуальні основи управління розвитком прикордонного регіону // Регіональна економіка. – 2005. - №2. – С.140-150.
  5. Посібник з транскордонного співробітництва / Укладач АРР “Закарпаття”. – Ужгород : Поліграфцентр “Ліра”, 2005. – 64с.
  6. Регіональна політика та механізми її реалізації / За ред. М.І.Долішнього – К.: Наукова думка, 2003. – 503 с.
  7. Регіони України : проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку : Монографія / За ред. З.С.Варналія – К.: Знання України, 2005. – 498 с.
  8. Симоненко В.К. Регионы Украины. Проблемы развития. – Киев: “Наукова думка”, 1997. – 263 с.
  9. Соскін О. Можливості реалізації геоелектронічного потенціалу України в євразійському просторі // Економічний часопис - XXI. – 2005. – №1-2. – С.26-30.
  10. Студенніков І. Транскордонне співробітництво як дзеркало регіональної політики в Україні // Економічний часопис – XXI. – 2005. – №1-2.
  11. Школа І., Бабінська О. Єврорегіон як модель прискореного розвитку прикордонної території в рамках транскордонного співробітництва : досвід Росії // Регіональна економіка. – 2003. - №2. – С.167–179.

Новик Л.И., Асаулко В.С.

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ В УПРАВЛЕНИИ ВАЛЮТНЫМИ РИСКАМИ В ТУРИСТИЧЕСКОЙ ИНДУСТРИИ

Современная рыночная экономика характеризуется господством неопределенности, обусловленной усиливающейся глобальной конкуренцией, ростом свободы торговли и инвестиций в мировом масштабе, постоянно увеличивающимися ожиданиями потребителей продукции и услуг, а также сложными финансовыми инструментами. Перманентно растущая неопределенность в мировой экономике является мощным генератором валютных рисков, которые затрагивают все без исключения организации. Перед предприятиями индустрии туризма, которые являются участниками этих процессов, возникает ряд актуальных задач по эффективной организации их внешнеэкономической деятельности. Среди них к ряду первоочередных следует отнести управление валютными рисками, так как именно валютные риски непосредственно связаны с эффективностью и рентабельностью предприятий, особенно в условиях низкого уровня развития туристической инфраструктуры, что отражается на конкурентоспособности и качестве предоставляемых туристических услуг в Украине.

Эффективное управление валютными рисками на предприятии индустрии туризма, основанное на особых правилах поведения, стратегиях и программах, обуславливает его динамическое финансовое равновесие, социально-экономический рост и развитие. Для этого создаваемая система управления валютными рисками должна быть, с одной стороны, основана на определенной институциональной базе, характеризующейся особой архитектурой. Однако современная размытость институциональных рамок рынка трансформационной экономики Украины приводит к нарастанию неопределенности и росту трансакционных издержек, значительно снижая эффективность предприятий индустрии туризма.

С другой стороны, формирование одних только макроэкономических и институциональных предпосылок для эффективного управления валютными рисками является явно недостаточным. На предприятии необходимо особый финансовый риск-менеджмент, основанный на интегрированном подходе и учитывающий целевую функцию предприятия, тем самым обеспечивая снижение уровня валютных рисков до оптимального.

В экономической литературе существует немало работ, посвященных рассмотрению отдельных методологических и практических вопросов управления валютными рисками.

Проблемами в сфере управления валютными рисками занимаются такие известные зарубежные и отечественные ученые как: Ж. Перар, П. Кругман, К. Рэдхэд, С. Хьюс, В.В. Витлинский, В.А. Ющенко и др. [1-13].

Тем не менее существующие теоретические и практические подходы к управлению валютными рисками в современной Украине, а также специфика и особенности управления валютными рисками предприятий индустрии туризма требуют значительного обобщения и развития.

В связи с этим целью статьи является исследование современных тенденций в управлении валютными рисками в туристической индустрии. Поставленная цель требует решения следующих основных задач: а) определения критериев эффективного риск-менеджмента на туристических предприятиях; б) рассмотрения существующих диагностических методик с учетом специфики предприятий индустрии туризма и политики центрального банка.

Анализируя проблему совершенствования механизмов управления валютными рисками, на наш взгляд, прежде всего, необходимо определить критерии эффективного риск-менеджмента на туристических предприятиях. Зарубежные исследования [13] формируют несколько основных предпосылок эффективного управления любыми экономическими рисками:

- одинаковое внимание уделяется и рискам, которые можно измерить количественно, и рискам, не под-